

»Tudi sami lahko veliko naredite«

Intervju z Jeanne Drewes

Alenka Kavčič Čolič

Narodna in univerzitetna knjižnica
alenka.kavcic@nuk.uni-lj.si

Jasna Malešič

Narodna in univerzitetna knjižnica
jasna.malesic@nuk.uni-lj.si

Narodna in univerzitetna knjižnica je v sodelovanju z Narodno galerijo in Društvom restavradorjev Slovenije 21. oktobra 2019 v Narodni galeriji organizirala brezplačno predavanje Jeanne Drewes, priznane strokovnjakinje za pripravo ukrepov in zmanjšanje tveganja za zbirke in stavbe kulturne dediščine ob naravnih nesrečah in nezgodah. Po predavanju je potekala delavnica s praktičnimi primeri.

Veliko let ste posvetili konservatorstvu in ohranjanju knjižničnega gradiva. Vaše številne nagrade izražajo vaš pomembni prispevek in bogate izkušnje na tem področju. Kaj vas je najbolj navdihnilo?

Vedno sem uživala pri delu z rokami. Na začetku poklicne poti sem obiskovala tečaje knjigoveštva, marmoriranja in izdelave papirja, da bi se naučila osnovnih tehnik in razvila lastne veščine. Že v tem času mi je postalo jasno, da mi kot konservatoriki morda ne bo uspelo najbolje uporabiti svojih talentov, a rada imam različne materiale in razumem, koliko spretnosti in predanosti zahteva poklic konservatorja. To me je navdihnilo za delo s konservatorji. Kot vodja in strokovnjakinja sem jim želela omogočiti delo ter jim pomagati pri promociji in financiranju. Sčasoma sem ugotovila, da je področje ohranjanja knjižničnega gradiva zelo široko, saj sem zaključno magistrsko delo posvetila regionalnim programom ohranjanja in varovanja knjižničnega gradiva v ZDA. Med študijem sem se naučila vsega, česar sem se lahko o varovanju in ohranjanju kulturne dediščine. Imela sem srečo, da sem (z namenom spoznavanja vseh

vidikov ohranjanja kulturne dediščine) prejela štipendijo Fundacije Mellon. Ko sem spoznala to široko področje, sem ugotovila, da lahko pozitivno vplivam na celovito ohranjanje zbirk in ob tem še vedno podpiram konservatorje pri njihovem delovnem procesu. Oboje je potrebno za ohranjanje kulturne dediščine. Seveda sem pomagala pri številnih nesrečah in reševanju gradiva, ki je bilo poškodovano zaradi vode ali ognja. Imela sem tudi priložnost sodelovati v klicnem centru za pomoč ob naravnih nesrečah. Po naključju sem odgovarjala na klice takoj po orkanu Sandy. Ugotavljam – in to je pomembno – da vedno obstaja način za reševanje. A še vedno uživam tudi pri konservatorskem delu. Pravkar sem prevezala eno od svojih knjig, ki je bila na vrsti za drugimi projekti. Bivanje doma mi je omogočilo, da sem lahko uresničila tiste projekte, ki so bili dolgo na čakalnem seznamu. To so projekti branja in konserviranja za prijatelje in mojo zbirko. Za učenje in delo me ni navdihnila ena posamezna tema, temveč več hkrati.

Veliko ste potovali in pomagali glede konservatorstva in ohranjanja kulturne dediščine na mnogih delih

sveta. Kaj je na vas naredilo največji vtis?

To je zelo težko vprašanje, ker se na vsakem potovanju naučim nekaj novega ter srečam čudovite in pametne ljudi, od katerih se veliko naučim. S spoznavanjem različnih postopkov ohranjanja gradiva in konserviranja po svetu sem si zelo razširila poznavanje področja v različnih kulturah, situacijah, virih, vrstah kulturne dediščine in tradicijah – od plesov do digitalnih vsebin, od pogrebnih obredov do stavb in vsega ostalega.

Zagotovo je delo, ki sem ga opravila v 90. letih 20. stoletja na Kubi, vplivalo na mojo sposobnost, da z manj sredstvi naredim več. Vedno sem tako delovala, saj sem tega navadila že kot otrok, Kubanci pa so to veščino razvili v visoko umetnost. Veliko sem se naučila od njih, celo med poučevanjem na delavnicah na Kubi. Pravzaprav se na svojih predavanjih vedno naučim nekaj novega, ko poslušam udeležence govoriti o njihovih izkušnjah. Izvedela sem na primer, kako oblika bivališč v Južni Afriki pripomore k ohlajanju notranjega prostora. Zaokroženi zidovi onemogočajo soncu, da hkrati obsije večjo površino, zato je v notranjosti bivališča hladnejše. To je zelo jasno, a to sem morala dojeti, pri čemer je tudi to impresivno. Zaradi tega sem sedaj pozornejša na vse podrobnosti.

Kateri so najpomembnejši vidiki, ki naj bi se jih knjižničarji zavedali pri ohranjanju knjižničnega gradiva in konservatorstvu?

Vsaka situacija je drugačna, z različnimi zgradbami, zbirkami, podnebjem in viri, zato je najpomembnejše, da smo prilagodljivi in delamo, kar lahko, ne da bi poškodovali zbirko. Strokovno znanje iz konservatorstva, varovanja in ohranjanja gradiva je treba na ustrezen način prenesti vsem sodelavcem: vodstvu, računovodstvu, administrativnemu, vzdrževalnemu osebju ter snažilkam in jih prepričati o potrebi po ohranjanju gradiva. Zapomniti si je treba, da prihodnost ne bo enaka sedanjosti, zato morate biti pripravljeni prositi za donacijo, razložiti posledice izklopa klimatske naprave, pojasniti, da ugašanje luči v skladiščih arhiva ne pomeni le prihranka pri računih za električno energijo, temveč vpliva tudi na preprečevanje razbarvanja

(bledenja) in razgradnje papirja. Morda se bodo omejitve že jutri spremenile v priložnosti, morda boste pridobili dovolj sredstev, da varovanje gradiva dvignete še na višjo raven. Kar koli storite sedaj, naj bo premišljeno, neškodljivo in v sodelovanju z drugimi zaposlenimi v instituciji. To vam bo pomagalo, da kulturno dediščino ohranite za prihodnost. Ozavestiti skrbnike kulturne dediščine o tem je danes prav tako pomembno kot vsa ostala znanja, ki jih potrebuje skrbnik zbirk. Ohranjanje knjižničnega gradiva v primerjavi z drugimi področji knjižničarstva ni tako obsežno, a je zato vključevanje ohranjanja gradiva v vsako delovno mesto v knjižnici ključno za razvoj kulture ohranjanja gradiva v vaši ustanovi, regiji in, upam si trditi, po svetu. Razširjanje osnov ohranjanja gradiva med otroki bo pripomoglo k razumevanju pomena ohranjanja naše kulture v prihodnosti. Razširjanje pomena ohranjanja gradiva v vseh skupnostih in tega, kako je vsak posameznik lahko pomemben člen, je lahko izhodišče pogovora, ki lahko prispeva k boljšemu razumevanju pomena ohranjanja kulturne dediščine. Tako lahko tudi sami veliko naredite – to je del ohranjanja kulturne dediščine, ki bi ga moral razumeti vsak posameznik.

Zakaj je načrt za zmanjšanje tveganja ob naravnih nesrečah in nezugadah tako pomemben za ustanove kulturne dediščine?

Če pravočasno načrtujete in razmislite, katere poti so na voljo za ukrepanje, bo osebje v primeru naravne nesreče ali nezugode bolje obveščeno in bo načrt ukrepanja uspešnejši. Načrt za zmanjševanje tveganja ob naravnih nesrečah in nezugadah je osnova za razmišljanje in načrtovanje ter ga utrujejo drugi v vaši kulturni skupnosti. Vedno imam rezervni načrt za vse, kar delam, to je postalo del mene. Zato vem, kako neprecenljivo je načrtovati različne scenarije težav v prihodnosti, ki jih sicer imenujemo nesreče ali nezugode. Vprašajte se, kaj če? In potem odgovorite na to vprašanje in odgovor zapišite. To je najboljši način, da pripravite načrt zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in nezugadah, ki lahko deluje. Kaj če potrebujemo zamrzovalnike? Kaj če nastane požar? Kaj če imate poplavo? Odgovori na ta vprašanja

so najboljši način za pripravo načrta. To bo osnova za vaše zbirke in vašo ustanovo, ki bo vam in sodelavcem zagotavljala dobre iztočnice za pripravo načrta za zmanjšanje tveganja ob naravnih nesrečah in nezugadah. Načrtovanje je ključno za uspešno okrevanje.

Kaj bi morali knjižničarji v primeru nesreče ali nezugode v knjižnici najprej narediti?

Oceniti škodo, zadihati in nato narediti načrt delovanja. Načrt zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in nezugadah je res samo oris, saj noben načrt ne more predvideti vseh nesreč, tudi ne tiste, ki jo doživljamo prav zdaj. Kdo bi si mislil, da bomo delali od doma, stran od svojih zbirk, ločeni od sodelavcev? Toda razmišljanje in razmislek o korakih pri obvladovanju nesreč in nezugod, ki jih lahko predvidite vnaprej, vam bosta omogočila, da ocenite in nato načrtujete potrebna dejanja. Bodite prilagodljivi in sproti med delom ocenite obstoječi načrt ter po potrebi spremenite ali popravite tok dogajanja. Načrt je okvir, v katerem je treba graditi v določeni situaciji. Zato najprej ocenite situacijo, pogovorite se s kolegi, oblikujte načrt ukrepanja in delujte po njem.

Ali menite, da so knjižničarji dovolj pripravljeni za primere naravnih nesreč in nezugod v knjižnicah? Kakšne so vaše izkušnje?

Včasih je čas vse. Naj to ponazorim z dvema primeroma: oddelek za ohranjanje knjižničnega gradiva v organizaciji je pravkar končal pripravo načrta ob naravnih nesrečah in nezugadah, če reka prestopi bregove in poplavi spodnje nadstropje knjižnice v univerzitetnem naselju. Oddelek za ohranjanje knjižničnega gradiva lahko pokliče širšo ekipo, ki je bila ravnokar usposobljena, imajo podatke o virih in potrebne stike, zato so lahko začeli izvajati načrt, še preden so lahko vstopili v poplavljeni stavbo.

V drugem primeru nihče v ustanovi ni razmišljal o nesreči. Ko je poškodovana streha začela puščati, se je vodstvo fakultete odločilo počakati do konca vikenda. To je povečalo škodo. Predvidevam, da nikoli niste dovolj pripravljeni, vendar če razmišljate vnaprej in si vzamete čas za oceno situacije ter izdelavo akcijskega načrta, lahko to naredi

vsak, tudi nekdo brez praktičnih izkušenj. Izkušnje pomagajo pri oblikovanju dobrih odzivnih mehanizmov. Telesnega spomina, kot recimo vožnje s kolesom, ne pozabiš, ko se je enkrat naučiš. To je tisto, kar poudarjam na svojih predavanjih.

■ Jeanne Drewes je od leta 2006 do oktobra 2019, ko se je upokojila, vodila Oddelek za varovanje in ohranjanje knjižničnega gradiva ter knjigoveznic (Chief of Binding and Collections Care), ki deluje v okviru Direktorata za ohranjanje knjižničnega gradiva v Kongresni knjižnici (ZDA). Pred tem je bila pomočnica direktorja za dostop do in ohranjanje knjižničnega gradiva v knjižnicah Državne univerze v Michiganu ter vodja Oddelka za ohranjanje knjižničnega gradiva v knjižnici Univerze Johnsa Hopkinsa. Je aktivna članica Združenja ameriških knjižnic (ALA) in Ameriškega inštituta za konservatorstvo (AIC). V okviru AIC sodeluje kot članica skupine svetovalcev za nacionalno kulturno dediščino, ki pomaga organizacijam, ki hranijo kulturno dediščino, pri reševanju težav zaradi naravnih nesreč in nezdod. Od leta 2006 aktivno sodeluje v Sekciji za ohranjanje knjižničnega gradiva Mednarodnega združenja knjižnic (IFLA). Leta 2019 je postala njena predsednica. Bila je tudi direktorica Regionalne mreže kompetentnih centrov za ohranjanje knjižničnega gradiva (PAC) Severne Amerike s sedežem v Kongresni knjižnici.

Bila je urednica ALCTS Monographs in članica uredniškega odbora mednarodne znanstvene revije Preservation, Digital Technology & Culture ter sourednica publikacije Promoting Preservation Awareness iz leta 1997 založbe Greenwood Press. Bila je glavna urednica publikacije ALA Risk and Insurance management Manual for Libraries iz leta 2005; trenutno pripravlja novo izdajo.

Je dobitnica številnih nagrad zaradi strokovnega delovanja na področju ohranjanja knjižničnega gradiva in knjižničarstva. Najnovejšo ji je IFLA podelila za izjemen prispevek združenju in mednarodnemu knjižničarstvu, posebej glede ohranjanja knjižničnega gradiva.

V svoji bogati strokovni karieri se je posvetila tudi poučevanju. Organizirala je izjemno veliko delavnic glede ohranjanja knjižničnega gradiva in načrtovanja zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in nezdodah. V zadnjih letih jo mnogi vabimo, da z nami deli svoje dragocene izkušnje.

Augusta 2019 ste bili izvoljeni za predsednico Sekcije za ohranjanje knjižničnega gradiva IFLA. Čestitamo! Kakšni so vaši načrti v naslednjih dveh letih?

Načrt, ki sem ga imela za svetovni kongres 2020 v Dublinu, moram sedaj spremeniti. Kljub temu, da letos kongresa ne bo, obstaja mnogo projektov, v katerih zbiramo podatke in ocenjujemo najboljše prakse različnih institucij. Te bodo letos v središču pozornosti. Vedno iščem dobro v slabem in v tem primeru verjamem, da bo Sekcija za ohranjanje knjižničnega gradiva IFLA našla nove načine za razširjanje svojega znanja in strokovnih izkušenj organizacijam, ki potrebujejo pomoč pri ohranjanju svojih (digitalnih in fizičnih) zbirk. Svet digitalnih povezav nam omogoča, da delujemo v ločenih prostorih in se z idejami ter informacijami združujemo na nove načine brez fizičnega stika. Prepričana sem, da bomo ocenili in načrtovali ter nato poiskali najboljše načine za pomoč ustanovam kulturne dediščine pri zaščiti in ohranjanju zbirk ter omogočanju dostopa do njih vsem, ki jih želijo uporabiti, se učiti iz njih, jih izkusiti v kakršni koli obliki, v celoti in po celem svetu. Velika čast je biti del te naloge in sodelovati s tako zavzetimi ljudmi po vsem svetu.

Ravnokar ste se upokojili, vendar ste še vedno polni energije in načrtov. Kateri so vaši največji načrti v letu 2020?

Predvidevam, da sem se upokojila ravno ob pravem času in začela delati iz svojega novega majhnega stanovanja, ki ga imenujem dom. Imam veliko možnosti, da pomagam in med ljudi razširjam svoja znanja. Pravkar sem z dvema čudovitima kolegom dopolnila knjigo o zavarovalniških vprašanjih za knjižnice. Med delom z njima sem se veliko naučila, zato upam, da bom vsa ta nova znanja in veščine lahko prenesla naprej. Pravim, da sem se upokojila, odšla iz Kongresne knjižnice, ne pa tudi iz svojega poklica, zato pričakujem, da se bom še naprej veliko, tako lokalno kot širše, ukvarjala s projekti varovanja kulturne dediščine. Dokončanje knjige je bil velik projekt, a nekako se nenehno pojavljajo novi manjši projekti. Zelo sem hvaležna, da se lahko še naprej ukvarjam z ohranjanjem knjižničnega gradiva, se učim, svoje znanje delim ter izboljšujem postopke ohranjanja knjižničnega gradiva. Projekti prihajajo sami od sebe, ni mi jih treba iskati in tako ostajam dovolj zaposlena.

Prvič ste obiskali Ljubljano. Se boste še kdaj vrnili?

Mesto Ljubljana mi je bilo všeč, tako lepo in tako človeško, da ga je bilo pravo veselje raziskovati. Hrana je fantastična in moji gostitelji, še posebej Alenka [Kavčič Čolič], so bili tako ljubezni, da vem, da se bom vrnila, uživala v njihovem prijateljstvu, novih poznanstvih in raziskovanju krajev, zbirk in podeželja. Povem lahko, kako zelo dober je džin Broken Bones! To je bila degustacija, ki jo moram ponoviti. Najlepša hvala za priložnost, da sem lahko delila svoja zanimanja glede obvladovanja tveganja in pripravljenosti na nesreče ter da se lahko ponovno oglasim v vaših Knjižničarskih novicah. Sodelovanje z združenjem IFLA omogoča izmenjavo izkušenj in krepitev prijateljstev, ki nas združujejo in omogočajo skupno prizadevanje za ohranjanje naših čudovitih zbirk in zagotavljanje dostopa do njih. Najlepša hvala! ●

Zahvala: Tomažu Beštru iskrena hvala za pomoč pri prevodu.